

Седляр В.Р.,

**Науковий керівник: Острогляд О.В., к.ю.н., доц.,
доцент кафедри права та правоохоронної діяльності,
Державний університет «Житомирська політехніка»,
м. Житомир**

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ТА РЕФОРМУВАННЯ СУДОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Судова реформа є ключовим елементом трансформації державних інститутів та інтеграції України в європейський правовий простір. Підвищення незалежності й відповідальності суддів визначає якість правосуддя, довіру громадян і здатність протидіяти корупції. Судова система забезпечує стабільність політичного й економічного розвитку, а в умовах євроінтеграції ефективність правосуддя стає показником готовності до міжнародних стандартів і орієнтиром для подальшого зміцнення демократичних інституцій.

ЄС у політиці щодо країн-кандидатів наголошує на незалежності, прозорості та підзвітності судової влади як основі демократичного правосуддя. Серед конкретних напрямів уваги ЄС особливо виділяються «сім рекомендацій», що охоплюють наступні ключові аспекти: Реформа Конституційного Суду та інших вищих судів спрямована на стабілізацію кадрового складу, запровадження прозорих правил добору суддів і недопущення політичного втручання [2; 3]. Прозорий відбір передбачає відкриті конкурси та перевірку професійної й етичної доброчесності кандидатів, що дозволяє формувати компетентний і відповідальний суддівський корпус [3; 4]. Розвиток дисциплінарних процедур забезпечує оперативне реагування на порушення стандартів доброчесності й підвищує підзвітність суддів [2; 5]. Важливим залишається формування етичної культури, яка підсилює довіру громадськості та підтримує сталість демократичних процесів [3; 10]. Посилюється взаємодія судової влади з антикорупційними структурами через обмін інформацією, узгоджені дії та прозорі механізми контролю [1; 4]. Водночас впроваджуються стандарти захисту прав людини й національних меншин через гармонізацію законодавства з європейськими нормами [1; 6]. Особлива увага приділяється незалежності судів від політичного впливу, контролю доброчесності, дисциплінарним процесам та стабільній співпраці з антикорупційними органами [2–5].

Головне завдання реформи Конституційного Суду та вищих судів — стабільний кадровий склад і прозорий добір суддів. Після 2020 року оновлення складу Конституційного Суду викликало питання політичного впливу. Виконання рекомендацій ЄС передбачає чіткі критерії добору, атестацію та гарантії незалежності, що підвищує довіру громадян і стабільність системи. Прозорий добір і атестація реалізується через відкриті конкурси та перевірку професійної й етичної доброчесності через ВККС, формуючи компетентний і відповідальний корпус суддів. Посилення дисциплінарних механізмів, зокрема через Дисциплінарну палату ВРП і механізм «саморегулятивного коридору», забезпечує дотримання стандартів доброчесності та швидке реагування на порушення.

Формування етичної культури через тренінги Ради Європи та USAID сприяє усвідомленню незалежності та справедливості, а співпраця з НАБУ, САП та Вищим антикорупційним судом підвищує прозорість і системність боротьби з корупцією.

Тобто, для України імплементація цих заходів та вимог може забезпечити незалежне, прозоре та підзвітне правосуддя, здатне протистояти політичним і корупційним ризикам, і стати фундаментом європейської інтеграції України.

В Україні проведено реформи судової системи для забезпечення її незалежності, прозорості та підзвітності відповідно до вимог ЄС. Прозора та ефективна судова система є ключовим елементом євроінтеграційних прагнень, проте залишаються серйозні виклики, що потребують подальшого вдосконалення.

За останні роки Україна демонструє прогрес у судовій та антикорупційній реформах. Відкриті конкурси ВККС із перевіркою професійної та етичної доброчесності формують

компетентний і відповідальний корпус суддів і частково виконують вимоги ЄС щодо прозорості та підзвітності [2; 7]. Формування етичної культури через тренінги Ради Європи та USAID сприяє усвідомленню незалежності й справедливості, поступово створюючи етичне середовище серед суддів і забезпечуючи дотримання правил [9; 10]. Ефективна взаємодія з антикорупційними органами (НАБУ, САП, ВАКС) підвищує прозорість боротьби з корупцією [4; 8]. Запрацював ВАКС, проведено конкурс у САП, частково оновлено Вищу раду правосуддя та створено Етичну раду для контролю доброчесності [9; 4]. Це стало підґрунтям для оцінки прогресу ЄС і початку переговорів про членство [1; 6].

Частина реформ залишилася неповною або потребує вдосконалення. Незалежність антикорупційних органів під загрозою: у 2025 році намагалися підпорядкувати НАБУ та САП Генпрокурору, що викликало критику [11]. Проблемними лишаються кадрові призначення й політичний вплив: окремих суддів обрали з порушенням етики [12]. Попри тренінги, формування етичної культури малоефективне через слабкий контроль і нестачу підтримки [10; 13].

Затягування реформ Конституційного Суду, слабкий розвиток дисциплінарних механізмів і повільне очищення суддівського корпусу від осіб з сумнівною репутацією свідчать, що формальні зміни без підвищення етичного та професійного рівня суддів не забезпечують довіру громадськості [2; 4]. Політичні втручання у роботу антикорупційних органів підкреслюють ризики виконання зобов'язань перед ЄС [9; 8].

Україна зробила важливі кроки у реформі судової системи відповідно до вимог ЄС, проте для реальної незалежності потрібні стійкість до політичного впливу, вдосконалена кадрова політика та контроль за етикою. Успіх залежить від культури суддівства, прозорості та підзвітності органів. Комплексні заходи забезпечують довіру громадян, зміцнення демократії та інтеграцію в європейський правовий простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Європейський Союз. Рекомендації щодо реформування судової системи України / ЄС. Брюссель, 2020. 28 с.
2. Закон України «Про судоустрій і статус суддів». Відомості Верховної Ради України. 2010. № 41. Ст. 482.
3. Рада Європи. Судова реформа в Україні: методичні рекомендації / Рада Європи. Страсбург, 2021. 45 с.
4. Вища рада правосуддя. Звіт про діяльність та дисциплінарну практику / ВРП. Київ, 2022. 60 с.
5. USAID. Підвищення доброчесності суддів: навчальні програми та тренінги / USAID. Київ, 2021. 32 с.
6. Закон України «Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні». Відомості Верховної Ради України. 2012. № 43. Ст. 604.
7. Вища кваліфікаційна комісія суддів України. Звіт про результати відкритих конкурсів та атестації суддів / ВККСУ. Київ, 2022. 40 с.
8. НАБУ, САП, Вищий антикорупційний суд. Звіти про координацію та діяльність. Київ, 2023. 50 с.
9. Рада Європи. Тренінги та навчальні програми для підвищення доброчесності суддів / Рада Європи. Страсбург. 2021. 45 с.
10. USAID. Підвищення етичної культури суддів: програми та методичні матеріали / USAID. Київ, 2021. 32 с.
11. Інформаційний бюлетень щодо спроб політичного впливу на антикорупційні органи / Центр протидії корупції. Київ, 2025. 15 с.
12. Аналіз кадрових призначень у судовій системі України / Незалежний аналітичний центр. Київ, 2024. 28 с.
13. Звіт про ефективність тренінгів та навчальних програм для суддів / USAID & Рада Європи. Київ, 2022. 36 с.